

ÎNVĂȚĂMÂNTUL ARTISTIC — FUNDAMENT
PENTRU EDIFICAREA UNEI SOCIETĂȚI SĂNĂTOASE ȘI PROSPERE

ARTISTIC EDUCATION — FOUNDATION FOR BUILDING A HEALTHY AND
PROSPEROUS SOCIETY

VALERIA ȘEICAN¹,

doctor în studiul artelor, conferențiar universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice
<https://orcid.org/0000-0001-9142-1254>

CZU 37:7.014.5(478)

316.752(478)

DOI <https://doi.org/10.55383/iadc2023.35>

În pofida ignoranței totale față de domeniul învățământului artistic, manifestat în timp, totuși, grație unor entuziaști, Republica Moldova continuă să mențină funcționale școlile de artă, colegiile, academia. Sistemul instituțiilor există, dar importanța și valorificarea acestuia stagnează. Chiar și în aceste condiții vitrege sistemul furnizează rezultate fascinante, care, însă, sunt valorificate înafara țării. Trebuie adoptată politica guvernamentală a statelor civilizate care au conștientizat că anume cultura, prin centrele de creativitate, este driverul dezvoltării sociale și economice a unui teritoriu.

Cuvinte-cheie: învățământ artistic, creativitate, salt civilizațional, infrastructură, moralitate, discurs public

Despite the total ignorance towards the field of artistic education, manifested in time, however, the Republic of Moldova, thanks to enthusiasts, continues to keep the art schools, colleges, the Academy. The system of institutions exists, but its importance and capitalization stagnates. Even in these unfavorable conditions, the system provides fascinating results, which, however, are used outside the country. There must be adopted the government policy of the civilized states that have realized that culture, through the creativity centers, is a driver of the social and economic development of a territory.

Keywords: artistic education, creativity, civilization leap, infrastructure, morality, public discourse

Introducere

Cultura unei societăți, ca sistem comunicațional, are câteva caracteristici definitorii — intenția de a aduna laolaltă oameni, protejarea unor valori comune și, nu în ultimul rând, promovarea unor înțelegeri fragile sau chiar nerostite menite să întărească fundamentul etic, moral și, eminent, civilizațional deschis al unei comunități.

Republica Moldova nu este un stat izolat, ba, din contra, este deschis și dotat cu suficientă inteligență tehnologică performantă, intrând chiar în topul țărilor cu acces nelimitat la www, cu viteză și acoperire de calitate *premium*. Cu toate acestea, în ultimii 30 de ani „învățământul artistic” — unul dintre cele mai importante segmente de formare morală a societăților moderne prospere — este blocat într-o matrice fizică, materială și tehnologică valabilă pentru anii '90 ai secolului trecut. Surprinzător, sistemul continuă să furnizeze rezultate credibile și apreciable în tot circuitul cultural internațional. Acest sistem azi funcționează din resursa materială epuizată demult. Entuziasmul celor angajați nemijlocit, dedicația și dragostea pentru artă sunt resurse care alimentează existența acestui sistem. Domeniile prioritare către care este îndreptată grija și atenția structurilor statale sunt economia și politicul, pe când cultura continuă să-și aștepte „inteligent” ora chemării la „palat”, începând cochetarea cu mediul privat și, în buna tradiție renașcentist — baroc — clasico — romantică, devenind un accesoriu de lux pentru existența segmentelor privilegiate ale societății, păturilor sociale asigurate financiar, cu un grad înalt de venituri. Consecințele sunt predictibile. Resetarea este inevitabilă. Cu toate acestea, calitatea înaltă a studiilor în domeniul artistic din Moldova este indubitabilă și apreciată atât în vestul cât și în estul Europei. Sutele de

1 E-mail: valycultura@hotmail.com

cadre didactice profesioniste antrenate în procesul artistic național demonstrează constant gradul înalt de pregătire și responsabilitate pentru meserie. Absolvenții școlilor de artă, colegiilor și Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Moldova uimesc plăcut prin realizările sale întreaga lume modernă.

Strategii improprii în sistemul educațional național

Realitățile lumii moderne pun accent pe „inteligența artificială”. Astăzi avem „telefoane inteligente”, „ceasuri inteligente”, „televizoare inteligente”, „case inteligente”, „parcuri digitale, inteligente”... Dar cum rămâne cu omul inteligent? Ce viitor îi rezervă „prezentul inteligent” unui cetățean atacat de „inteligenta artificială”, dar care este atât de „descoperit”, „neprotejat” în propria inteligență?

Frumosul, adevărul, ordinea, claritatea -noțiuni evocate de marii gânditori, de la eleniști la modernii umaniști, ca fundamentale pentru edificarea unei societăți sănătoase, prospere, cu oameni fericiți -sunt pietre de temelie ale învățământului artistic. Verigă forte educațională odinioară, învățământul artistic în Moldova modernă a devenit un „bun accesoriu”, un „desert” la „meniul” standard oferit de stat cetățeanului său. Or, în statele moderne prospere, precum Țările Nordice, Coreea de Sud învățământul artistic este o prioritate nu doar pentru tinerii care doresc să îmbrățișeze o carieră artistică, dar pentru toate specialitățile curriculare. Ba, mai mult, sistemul educațional obligatoriu din Coreea de Sud, spre exemplu, insistă pe obligativitatea studierii muzicii și a interpretării instrumentale obligatorii în școli. Ei merg chiar mai departe, incluzând în programul de admitere la unele universități de medicină muzica și interpretarea instrumentală, ca probă obligatorie, alături de chimie și biologie.

Pe parcursul a mai bine de 30 de ani ai noului stat Republica Moldova multiplele guvernări care s-au perindat la cârma țării au anunțat ca prioritar dezvoltarea de infrastructură (drumuri, șosele, gazificare, rețele energetice, recent s-a finisat și construcția unei Arene...), cu suport bugetar de milioane chiar miliarde de lei! Dar, pe de altă parte, în acest răstimp grija față de „învățământul artistic” a rămas la nivelul câtorva mii de lei salariu pentru profesorul care citește un curs de educație a creativității în săli cu dotare precară, unicul argument de convingere fiind talentul didactic individual. Or, creativitatea, deprinsă de tineri la orele învățământului artistic, este un motor al progresului, o bază civilizațională pentru evoluția unei societăți sau a unei națiuni, fapt demonstrat azi științific de prestigioase foruri academice de cercetare psiho-socială. „Cetățeanul cult, creativ este cetățeanul liber, curajos, fericit, curios, activ, deschis și, nu în ultimul rând, om pașnic. Întrebarea este: ce fel de cetățean va merge pe șoselele de miliarde sau va utiliza rețelele de energie și ele cu investiții de miliarde, cum și pentru ce fel de produs va merge el în Arena Chișinău? Această realitate este, însă, nu doar atestată, ci și localizată în Moldova, iar economicul strivește spiritul...” [1].

În pofida ignoranței totale față de domeniul învățământului artistic, manifestat în timp, totuși, Republica Moldova, grație unor entuziaști pedagogi și administratori, continuă să mențină funcționale zecile de școli de artă, colegii, o academie. Sistemul instituțiilor naționale există. Mai mult, sistemul educațional, în curricula obligatorie de gimnaziu și liceu, are repartizare ore pentru formarea deprinderilor artistice. Dar conținutul acestor programe este aleatoriu formatat la discreția cadrului didactic. Chiar și în aceste condiții vitrege, sistemul continuă să furnizeze rezultate fascinante, care, însă, sunt valorificate de tinerii basarabeni exclusiv înafara țării. Tinerii talentați, originari din Moldova, sunt azi reperi motivaționale ca talent, intelect și valoare în Italia, Austria, Elveția, Țările de Jos, peste ocean (Radu Rățoi, Valentina Naforniță, Dinu Tamazlăcaru, Martina Meola, Mihail Sosnovschi, Andrew Rayel, Adrian Mustea și alte zeci și sute de basarabeni). Este o demonstrare de valoare și talent pedagogic al miilor de profesori care au îmbrățișat performanța în această cale în Republica Moldova.

Reticența consecventă a guvernărilor față de cultură, intelectualitate, argumentul forței prioritare forței argumentului practicate de 30 de ani în istoria modernă a Moldovei, care se manifestă prin abandonul segmentului cultural, demonstrat prin subfinanțarea segmentelor formatorii, dar și de angajare plenară activă, prin neglijarea financiară a bibliotecilor, muzeelor, teatrelor (exemplu ridicol fiind ruina Filarmonicii Naționale arsă de câțiva ani și abandonată în tăcere imperială de autorități),

directionează talentul creator activbasarabean să-și ia zborul, să ia drumul pribegiei de la primele scipiri ale geniului descoperite și structurate în Moldova, dar sortite dizolvării în realitățile de beton, asfalt, siguranță cibernetică și informațională a Moldovei moderne. Astfel, tinerilor din Moldova li se propune „formula” blamată de clasici: Alceste din *Mizantropul* de Moliere-„Un loc, departe-n lume, sunt sigur, voi găsi, / În care-un on de-onoare să poată viețui!” [2 p. 94], or, proverbialul intelectual în persoana personajului Ceatskiy, eroul lui Griboedov, în *Gore otuma...*”- „Бегу, неоглянусь, пойдуискатьпосвету, / Гдеоскорбленномуестьчувствууголок! / Каретумне, карету!”[3 p. 141].

Abordări moderne în paradigma civilizațională

Inevitabil, discursul public de azi pune accent pe noțiunile de stabilitate și pace, axându-și atenția pe asigurarea acestora. Sunt realități dictate de situația tensionată în care există Republica Moldova, având o catastrofă de ordin uman, generată de conflictul armat în stare activă din statul vecin Ucraina, fapt care modifică raportul existențial în țara noastră. Metodele de a le asigura aceste obiective de pace și cel de stabilitate, după cum exemplifică istoria, vor fi politice, restrictive și nicidecum umane. Or, o țară prosperă are, de regulă, o guvernare bazată pe educație și cultură. Mai mult chiar, saltul calitativ se face prin inteligență și cultură, deoarece o națiune se definește prin cultură, strămoși și istorie.

Nu instituțiile dau tărie țării, ci oamenii.

Atitudinea este centrul de pornire pentru multe în viață.

Unii filosofi moderni insistă, în discursul lor argumentat și public, asupra importanței componente culturale în formarea de spații civilizaționale sigure. Astfel, Leonid Ivașov în cartea sa „*Мир на изломе истории. Хроники геополитических сражений*” face următoarea afirmație: „В борьбе за будущее схлестнулись не нажизнь, а на смерть великие державы Запада и Востока, финансовый олигархат, глобальные теневые структуры и военные блоки. В войнах нового типа фронты про леглинепообрывистымберегамрек и непоукрепрайонам, а покультурно-цивилизационным разломам” [4 p. 543].

Un alt gânditor modern, Francis Fukuyama, în lucrarea/eseu care a marcat gândirea modernă, *Sfârșitul istoriei*, merge mai departe. Meritul principal al ontrebrii lui Fukuyama este, poate, acela de a-i fi provocat pe contemporani la reflecție ei chiar la polemică. Mai mult ca atât, analizând realitatea evoluției globale a umanității, comparând argumentat diverse forme de guvernare, filosoful finalizează eseul print-un enunț profund, care, criptat, oncurajează intelectualii, talentul, umanul și-și continue „brtalia” pentru adjudecarea dreptului de a fi *czluzz* ontr-o modernitate care balansează nesigur ontre ascensiune civilizatr sau declin medieval: „Liberalismul nu este finalul politicii mondiale, cum nu este finalul politicii interne. O ordine politică liberală poate fi mai puțin violentă, deosebindu-se tot mai mult de forțele naturii. Faptul că puterea se manifestă sub forme noi nu onseamnă că ea va onceta să existe și nici că va renunța să creeze o ierarhie a celor care contează și a celor care nu contează. On consecință, cei puternici vor continua să facă ceea ce pot, iar cei slabi ceea ce trebuie!” [5 p. 43].

Arta este forța de pătrundere în straturile adânci ale realității. Azi la „suprafață” sau în avanscenă sunt noțiunile de stabilitate și pace, care acoperă, pun în spate noțiunile de morală și democrație. Însă, istoria demonstrează că, atunci când într-o societate prevalează rațiunile politice, se anulează umanitatea. Opticele viciate de suficiență, oportunist, egoism și amatorism generează lipsa de idei și soluții, producând o simplă „vânturare de clișee”.

Cu toate acestea, „creativitatea” sistemului de educație artistică în Moldova modernă surprinde plăcut. Astăzi cele mai prestigioase școli, licee, gimnaziile private, apărute în Moldova în ultimii 10 ani, fascinează prin dotarea tehnico-materială a claselor rezervate orelor la disciplinele creative, artistice. Studiile recente statistice realizate în domeniu, la comanda instituțiilor private educaționale responsabile din Moldova, demonstrează că anume practicareaextracurriculară a învățământului artistic generează rezultate înalte în procesul educațional, contribuind la o asimilare mult mai facilă și înțelegere a celorlalte obiecte/materii obligatorii. Tinerii implicați în activități artistice individuale sau de grup sunt mult mai

creativi, receptivi la informații noi, au o concentrare mai bună, o gândire analitică și critică mai profundă și sunt mai empatici. Astfel, învățământul privat din Moldova pune accent important pe atragerea cadrelor didactice profesionale din domeniul artistic în programele educaționale proprii. Desigur, în aceste cazuri povara financiară cade pe persoana fizică, și nu pe bugetul centralizat național, asigurat de bugetul de stat. Dar eforturile conjugate ale factorilor decizionaliduc recent, inevitabil, la schimbarea de atitudine față de întreg sistemul educațional, odată cu ralierea la normele și principiile guvernante în comunitatea europeană, cărora Moldova urmează să li se alinieze într-o perspectivă palpabilă.

Libertatea, integritatea, argumentarea sunt cele 3 constituante ale intelectualului responsabil. Anume aceste calități sunt educate prin efort susținut de angajații din domeniul învățământului artistic. Mai mult, formând generația în devenirea basarabeană, profesorii, intelectualii, care au activitate de mentorat individual, încearcă să încline balanța dintre esența biologică și cea intelectuală a omului, ce fortifică formarea de demnitate umană. În acest sens, marii cărturari spuneau: „Ar fi mai bine să aprindem o lumânare decât să înjurăm întunericul...”, iar Moliere susținea: „Eu oameni vreau în juru-mi, /Și-aș vrea să licărească / În fiecare vorbă o inimă-omenească!” [1 p.7].

Concluzii

Pentru evitarea unui colaps iminent al sistemului de formare a deprinderilor artistice din Moldova, generat de lipsa de înțelegere a importanței componente artistice în procesul educațional național, se impun, după modelul statelor civilizate moderne europene, care fac salturi civilizaționale spectaculoase în prezent, protejarea și chiar instituirea mai multor spații de dialog critic dintre trecut, prezent și viitor. Asemenea spații sunt centrele de creație și creativitate artistică în format de teatru, muzeu, bibliotecă, centru de creație, hub-uri culturale, hub-uri digitale și/sau, eminamente, instituțiile de învățământ. Aceste spații sunt centredemanifestare și stocare de cultură și inteligență. Pași palpabili, care dau roade practice, sunt făcuți deja, astfel încât legislația națională creează modele atractive pentru dezvoltarea acestui segment al economiei naționale. Mai mult, la moment, în Republica Moldova există o prezență solidă de reprezentanțe a marilor companii donatoare internaționale care desfășoară proiecte în întreaga țară.

Curiozitatea nativă și deschiderea pentru frumos și artă a basarabenilor impulsionează atragerea de fonduri în domeniul creativității, dezvoltând noi structuri instituționale, hub-uri regionale de cercetare și formare profesională în diverse domenii artistice. Interferența sectoarelor digitale cu cele creative reale dau rezultate deja palpabile în materie de producție artistică digitală autohtonă solicitată pe piața artistică internațională. Cele peste 2800 de întreprinderi care funcționează azi în industria creativă din Moldova intră activ pe piețele mondiale cu un produs de calitate superioară. Cu toate acestea, se impuneclaro conștientizare și reevaluare a prestigiului profesiilor artistice, în special, a celor didactice din grila națională de meserii.

Aprecierea cadrului didactic la nivel național trenează. Or, în țările civilizate prospere astăzi meseriile didactice naționale sunt cotate la rangul prestigiului de asigurare materială și pachet social alături de profesioniștii din domeniul medicinei și al celui de drept. Aceste schimbări sunt inevitabile, cauzate de evoluția conceptuală socială de transformare modernă prin care trece azi întreg spațiul balcanic. În unele țări, precum România, Ungaria, se atestă o creștere semnificativă de prestigiu, grijă la nivel național guvernamental față de domeniul artistic și, în special, cel educațional profesional. Dar, până la cotele atinse la acest segment de țări precum Germania, Franța, Belgia, Monaco, Finlanda, Norvegia, Turcia (țări unde meseria de profesor este de elită și maxim respect național), Moldova mai are de parcurs etape inevitabile de conștientizare și valorificare a acestui segment.

Se impun adoptări de politici guvernamentale strategice a statelor civilizate care au conștientizat că anume cultura, prin centrele de creativitate, este driveral dezvoltării sociale și economice a unui teritoriu, aceste centre fiind puncte de producere a ideilor performante în viitor. Ele ar trebui să devină verigă puternică de legătură dintre tradiție și inovație; loc de integrare socială; platformă de comunicare dintre generații, centre de prestare de servicii intelectuale, științifice și istorice interactive. În

același timp, ar trebui evitate: mistificarea realităților, acțiunile superficiale sau nesincere produse de instituțiile guvernamentale în raport cu societatea.

O privire ce vine din înălțimea culturii umanității mai poate contura viitorul.

Referințe bibliografice

1. ZAFIRI, M. Doru POPOVICI: File de poveste: eseu [online]. In: *Agonia — Ateliere artistice*: [portal]. 20 feb. 2010 [accesat 15 mar. 2023]. Disponibil: <https://www.poezie.ro/index.php/essay/13929568> Doru_Popovici
2. MOLIERE. Mizantropul. In: MOLIERE. *Opere*. București: Editura pentru Literatură și Artă, 1968, vol. 3, pp. 9-94.
3. ГРИБОЕДОВ, А.С. *Горе от ума*. Москва: Художественная литература, 1966.
4. ИВАШОВ, Л. *Мир на изломе истории: Хроники геополитических сражений*. Москва: Книжный мир, 2019. ISBN 978-5-6040784-7-1.
5. FUKUYAMA, F. *The end of history and the last man*. New York: Maxwell Communication Group of Companies, 1992. ISBN 0-02-910975-2.